

"La libertad da pressa ei garantida" : patratgs [...]

Autor(en): **Cathomas, Bernard**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)**

Band (Jahr): **64 (1979)**

Heft 12

PDF erstellt am: **17.09.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-882370>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

«La libertad da pressa ei garantida»

Patratgs sur d'ina libertad che biars crein d'haver e che mo paucs han, e tgei che stuess e sto succeder per che pli biars contonschien quei che fuss impurtont per tuts.

da Bernard Cathomas

«La libertad da pressa ei garantida.» Aschi lapidars ei art. 55 dalla Constituziun federala che duei segirar in impurtont dretg individual da libertad. Nus Svizzers essan *libers* Svizzers. Nossas libertads ein garantidas ella Constituziun e muntan ina part integrala dils dretgs fundamentals ch'il stadi democratic e liberal cumparta a ses burgheis suverans. «Libertad» ei in grev plaid, in plaid abstract, sco biars auters da quella specia empau isaus e strapazzaus, mo tuttina indispensabels. Libertad, tgei vul quei dir?

Quei ch'in resenta sco vera libertad giudichescha in auter forza sco nunlibertad ni schizun sforz, e las concessiuns dad X paran ad Y magari faulstadad ni opportunissem. Nossa veta en nossa societad pretenda continuadamein adattaziun, renunzia ad in ton dalla libertad individuala absoluta ord risguard sigl entir. Nossa libertad sco burgheis marcadein nus cul stadi, ils cunfins da nossa libertad individuala els cercchels pli stretgs stagnein nus en discuors ed interacziuns cun nos concarstgauns. Libers essan nus pia buca senza auter, libers stuein nus *sefar*. Il stadi garantescha la libertad sil pupi, nus stuein realisar ella en la pratica. Denton: viver las libertads garantidas drova magari curascha e munta per biars resca, per tgei en nossa «democrazia dallas gruppas d'interess» ein era libertads garantidas dil stadi mo relativas. Tgei gidan la finala tut ils dretgs proclamai, sch'il burgheis sa ed astga ord ils pli differents motivs e muort pressiuns severas buca far diever effectiv da quels dretgs? Tgei nezegia per exempel il dretg individual (garantius implicitamein ella Constituziun) d'exprimer libramein il meini, sche mo meinis «acceptai» ein lubi e sche quel ch'exprima meinis nunusitai e critics resca piazza e lavur e vegn discreditaus perfidamein; tgei nezegia il dretg garantiu da suttascriver iniciativas, sch'il burgheis che suttascriva certas iniciativas sto quintar cun sancziuns dil patron; e tgei nezegia la finala ina libertad da pressa garantida dil stadi, sch'il singul ha negina gasetta per publicar siu meini e sch'ils redactors, editurs e possessurs dallas gasettas derasan mo ils meinis che plaian

ad els? – Nos dretgs da libertad vegnan oz en emprema lingia buca periclitai ni smesai dil stadi e ses organs, mobein plitost da gruppas buca statalas d'interess dalla pli differenta specia! Quellas gruppas ein pussentas ed opponan – sco las empremas reacziuns indicheschan – cun in cert success a novaziuns ed all'adattaziun dil dretg costituziunal als basegns dil temps sco quei ch'il sboz per la nova Constituziun federala propona.

* * *

Libertads ston vegnir acquistadas, mintga di danovamein aschidadir. Era la libertad da pressa ei il resultat da cumbats da tschentanners encunter las pussonzas dil stadi e dalla Baseligia. La historia dalla libertad da pressa ei la historia da numerusas e cuntinuadas emprovas da supprimer meinis nungjavischai cun las pli differentas metodas. L'invenziun e perfecziun dalla tecnica da reproducziun en massa (Gutenberg ed auters naven dil 15avel tschentaner) ha possibilitau ina enorma derasaziun d'ideas e patratgs ed accelerau il process da sclariment. Surtut la Baseligia ha duront tschentanners investau autoritad e stentas per mantener la controlla ed en seracass impedir la derasaziun libra da meinis cuntrarais a ses interess spirituals e profans (censura, imprimatur digl uestg, index da scartiras scu-mandadas, inquisiziun), mo tuttas metodas dallas pussonzas restaurativas e reacziunaras han buca saviu impedir il svilup da liberaziun ed emancipaziun. Las enconuschientschas dils spérts sclari e progressivs, dils filosofs dil 17avel e 18avel tschentaner, che postulavan la libertad d'exprimer en tutta responsablidad meinis persunals sco impurtont dretg dil carstgaun, han la finala influenzau e decidiu la pratica politica e giuridica. La «Declaraziun da libertad dils Stadis uni dall'America» e las stipulaziuns dalla Revoluziun franzosa han intermediau l'idea dalla pressa libra e buca censurada als liberals dil davos tschentaner. Lezs han – bein senza grond agid dils conservativs da lezs onns! – integrau definitivamein il dretg da libertad da pressa en nossa Constituziun dils 1848.

* * *

«La libertad da pressa ei garantida» (Art. 55). Tenor l'interpretaziun classica e la pratica giudiziala entochen oz sclauda quella stipulaziun suletta-mein l'influenza dil stadi sin la pressa. Il stadi astga buca – entras censura ni prescripziuns restrictivas – impedir ni restrenscher il process liber da formaziun da meinis e la derasaziun d'ideas, mo el ei buca obligaus da contribuir activamein ad ina derasaziun democratica dad informaziuns e

meinis. La libertad da pressa dat pia buc il dretg al singul burgheis da de-
rasar libramein siu meini, nun ch'el possedi sez ina gasetta sco instru-
ment. La censura dil stadi en tut sias fuormas pusseivlas ei sclausa, mo
per dabia buca la censura in summa. Forzas privatas san metter e mettan
sut pressiun singulas personas ni entiras interpresas, stamparias e casas
edituras e san sfurzar quellas da manipular l'informaziun tenor lur inte-
ress. Quella schinumada quasicensura ni censura d'ordeifer ei franc era
virulenta ella pressa da nies Cantun, ed ils redacturs ed editurs responsa-
bels concedan senz' auter ch'els seigien buca libers per propi en lur lavur
redacziunala. Quella aviartadad bunamein naiva dat da patertgar, muossa
ella gie, con pauc serius redacturs prendan lur obligaziun e responsabla-
dad d'informar aschi objectivamein e cumplessivamein sco pusseivel e
con spert els ein prompts da s'arranschar cun pressiuns e manipulaziuns
malguessas. Cun eloquenza e pretensiun etica ughegian els schizun da
vender lur sconfitta ed adattaziun sco responsabladad pigl entir e tenuta
loiala. Quella renfatscha tucca buca ina gasetta specifica, mobein segna
in malesser general che sa vegnir documentaus cun exempels tut a dubel:
La Gasetta Romontscha «astga» buca publicar ils 'accents' per buca peri-
clitar ils plazs da lavur en stampa; la Gasetta Grischuna fa mintgaton car-
rauns che laian sminar interess e risguards da fatschenta ed il 'Neues
Bündner Tagblatt' fageva tochen avon cuort temps en damondas criticas
plitost la gatta morta. Igl ei bein memia sempel da renfatschar allas gaset-
tas lur tenuta problematica e lur fleivlezia en vesta allas pressiuns pus-
sentas d'ordeifer senza tener quen dalla situaziun economica da nossas
gasettas cun las pintgas cefras d'abonnents e dependentas d'ina stampa-
ria annectada che lavura cun gudogn. Mo pertgei han ils gasettists sviz-
zers entochen oz buca fatg pli grondas breigias per impedir quella quasi-
censura entras tiarzas personas? Pertgei capituleschan las redacziuns
aschi spert e tgunsch magari gia per posta d'ina smanatscha ni ord spir
tema, enzacons lecturs savessien renunziar sigl abonnement? Ein quels
risguards mintgaton buca mo viarclas da redacziuns reacziunaras e nun-
hablas da bandunar veglias schablonas? Mintgaton han ins pilver l'im-
pressiun che certs redacturs serefereschien sil squetsch «nundetg» d'or-
deifer sulettamein ord fleivlezia e per saver zuppentar l'atgna tenuta con-
servativa, cementar l'atgna pussonza e tschelar e caschar l'inhabilitad
da tener pass cul temps.

Fussen las gruppas da pressiun d'ordeifer denton effectivamein aschi
pusentas sco ellas vegnan magari apostrofadas, lu fuss ei tonpli neras
uras per nies stadi democratic e ses organs dad agir e stipular leschas
ch'impedeschan ina tala influenza sil process da formaziun da meinis.

Dalla censura d'ordeifer sedistingua la censura che mintga schurnalist ni redactur adossescha pli u meins da libra veglia a sesez, seigi quei per tema da conflicts, munconza da curascha civila, ord opportunissem, muort cardientscha servila en autoritads ni semegliontas fleivleziyas, ni era semplamein per possibilitar il cumpromiss e meini nivellau ch'ina redacziun spetga forsa dad el. Da raschun lubescha nosa societad – era la sursilvana – pli bia libertad che quei che nos gasettists ein – per ils pli differentes motivs – habels e prompts da prender. Tochen in cert punct stat e croda la libertad da pressa veramein cun las personas che stattan al tgamun da redacziuns e casas edituras.

* * *

Tgei pensum ha la pressa? La muntada politica ed informativa dalla pressa sa buca vegnir classada ault avunda: Dapli ch'ils auters mieds da massa lubescha ella da differenziar, da metter accents, d'approfundir l'informaziun, ed il plaid scret sa vegnir legius e relegius, repassaus cun peda ed intenziun, ferton ch'il plaid udiu ed ils maletgs dalla televisiun vargan spert ed irrevocablamein.

Il pensum dalla pressa el stadi democratic ei clars. Sper l'administraziun, la legislativa e la giurisdicziun eis ella ina specia da quarta pussonza ed ha ina funcziun da controlla e survigilanza el pli vast senn. Metter il det sin las plagas, intercurir irregularitads, purtar alla glisch malgiustias – adina cul duiu e necessari risguard sin ils dretgs dalla persona e sin ils principis etics da nosa cultura – crodan aschibein en sia cumpetenzza sco rapports ed analisas criticas dil svilup social, cultural, industrial ella societad. La publicitad ha in dretg legitim sin in vast spectrum d'informaziun ch'entschaffa ils meinis da minoritads, era ils meinis mulestus e controvers ed opiniuns criticas e provocontas. La pluralitad dils meinis ei ina petga da fundament da nosa democrazia. Era la pressa regionala astga tenor quei principi buca semplamein serestrenscher ad in meini uniformau e purtar mo quei ch'ina redacziun crei che seigi adattau per in publicum imaginau, astga buca renunziar ad informaziuns sur dad eveniments e svilups impurtonts dalla regiun, schiglioc sefa ella tgunschamein culponta da manipulaziun. Il lectur dalla regiun crei numnadamein cun in cert dretg d'esser informaus sur dalla regiun suenter la lectura dalla gasetta regionala, ed ina gasetta che pren serius sia missiun vegn a far il siu per restar flexibla ed aviarta avunda per spuentar las vaccas sontgas e marclar ils fiars caulds che ston vegnir marclai cheu ed oz. Gest gasettas che cumparan en regions pli u meins homogenas (ina partida, ina confessiun)

e representan minoritads linguisticas stuessen exaurir il meglier pusseivel il potenzial da meinis avon maun, pertgei buccari e palas-curom ein buca adattadas per promover e proteger la gruppa pintga ella societad moderna movibla ed aviarta e caschunan la finala ina sperdita da substantza entras emigraziun dil potenzial critic. Denton: Pli dominonta ina idea (ideologia) ella societad ni pli fetg ch'ina societad ni redacziun sessentan smanschadas e pli ferma la tendenza da sclauder meinis divergents e da demonstrar fassada unita. – Ina pressa nunflexibla ed unilaterala satisfa ni allas pretensiuns fundamentalas d'ina democrazia ni als basegns decimai dalla societad pli stretga ella regiun. La pressa duess numnadamein era esser in ventil, haver ina certa funcziun da higiena e possibilitar da scargar – a moda acceptabla e tolerabla – agressiuns ed aversiuns supprimidas. Dat la pressa buca quella pusseivladad, resta ella serrada ed unilaterala, lu ein erupziuns – surtut en temps da tensiun – buca evitablas. Las «acziuns da notg» ella Surselva duront las davosas elecziuns dalla Regenza ein in exempel classic per ina tala erupziun che havess da raschun saviu vegnir impedita ni silmeins mitigada entras ina pressa regionala pli aviarta, allerta e culanta.

Menziuns da natalezi e da success ella clamada, necrologs e commentaris pli che mo beinvulents dils eveniments culturals dalla regiun: tut quei ei senz'auter ina part impurtonta ella pressa regionala, mo sch'ella contribuescha buc era a moda differenziada e vasta alla formaziun da meinis, sch'ella tematisescha buca conflicts ed ignoescha sia funcziun primara da controlla e higiena, lu resta ella in alibi pauperet sil nivo da fegliets da clicas e sectas che meretan buc il num gasetta. Igl ei lu ni da smarvegliar ni da star mal, sche gasettas d'ordeifer la regiun acquistan pli e pli simpatia e sorprendan plaunet las funcziuns tralascadas dils fegls regionalis.

* * *

Il dretg d'exprimer libramein il meini, ch'entschaffa e slarga decisivamein la libertad da pressa, ei in dretg human fundamental. Art. 19 dalla «Declaziun generala dils dretgs humans» proclamada 1948 dall'ONU secloma: «Mintga carstgaun ha il dretg d'exprimer libramein siu meini; quei dretg cumpeglia la libertad da sorprender meinis tenor agen beinmanegiar e dad encurir, retscheiver e derasar informaziuns ed ideas cun tut ils mieds da comunicaziun senza risguard sin cunfins.» Igl aur pur da quella stipulaziun vegn capeivlamein legaus empau per l'applicaziun ella pratica politica. Gia en la «Cunvenziun pil schurmetg dils dretgs humans e dallas

libertads fundamentalas» concludida dil Cussegl d'Europa, san ins leger, ch'il dretg d'exprimer libramein il meini excludi buca da principi la censura naziunala da radio, televisiun e film (quella censura exista per part era en Svizra) e dil reminent sappi ed astgi la libertad d'exprimer meinis era vegnir restrenschiada egl interess dalla segirtad naziunala e publica, dalla morala e.a.v. Igl art. 55 dalla Constituziun federala che proclama la libertad da pressa ei – tenor l'interpretaziun vertenta allegada sura – denton aunc pli restrictivs, damai ch'el stipulescha mo in dretg individual «negativ» che scamonda sulettamein als organs statals da semischedar en fatgs da pressa, mo oblighescha buca il stadi a prestaziuns activas. Giurists e scenziats pretendan perquei cun buns arguments ina interpretaziun pli vasta che satisfa meglier allas pretensiuns da nies temps:

a) Libertad da pressa sto era includer il dretg da survegnir las informaziuns necessarias dils organs statals, cass cuntrari daventa la libertad garantida illusorica.

b) Libertad da pressa sto era includer il dretg dil schurnalist da publicar siu meini libramein ella gasetta digl editur (possessur). Quella schinumada libertad da pressa interna schurmegia pia buca mo ils gasettists dad influenzas censorontas dil stadi, mobein segirescha era la libertad dil schurnalist emploiau en relaziun cugl editur e patrun. Aschiditg che quella libertad ei buca garantida han paucs possessurs da gasettas enta maun igl entir process dalla formaziun da meinis sur la pressa, e quei fatg sa haver nauschas consequenzas per l'informaziun ella democrazia. Enzacons cass succedi 1978 punctueschan l'urgenza da quei postulat: Pierre Arnold sco cau dalla Migros relai il cauredatur e la finala senza ceremonias l'entira redacziun dalla «Tat» malobedeivla; ils cauredactors dalla «Basler Zeitung» e dalla «Berner Nachrichten» vegnan eliminai a moda penibla; ils «accents» san muort munconza da libertad da pressa interna buca cumparer ella Gasetta Romontscha.

Senza ina stipulaziun legala da quella libertad san ils schurnalists egl avegnir buca ademplir adequatamein lur obligaziun, mobein restan fumegls da patruns buca adina tolerant. Cunsicients da quels fatgs ha la cumissiun d'experts per la revisiun dalla Constituziun federala formulau en lur sboz sco art. 12 la «libertad da meinis e d'informaziun» a moda veramein cumplessiva e progressiva:

«Mintgin sa formar, exprimer e derasar libramein siu meini.

Il stadi procura ch'ils meinis sappien vegnir representai en lur pli divers aspects, surtut en pressa, radio e televisiun.

La censura ei scumandada.»

La problematica dalla interpretaziun vertenta dalla libertad da pressa se muossa era sut igl aspect dalla concentraziun da pressa. Aschiditg ch'ei dat buca la libertad da pressa interna ei ina concentraziun sil sector pressa, per exempel la fusiun da gasettas, veramein ordvart problematica, pergei cun mintga fusiun sa il diember da quels che decidan sur dalla libertad vegnir decimaus ed il spectrum da meinis limitaues. Dil mument che la relaziun denter editur e schurnalist ei denton reglada a moda simmetrica, aschia ch'ils schurnalists san penetrar e publicar lur meinis individuals, libers, da gliez mument ha ina concentraziun buca consequenzas aschi negativas, essend la diversitad dils meinis garantida entras ils schurnalists e redacturs independents. Pli bugen ina solia gasetta ferma e curaschusa cun schurnalists libers che pliras gasettas fleiylettas che ston s'adattar a mintga emprova da pressiun d'ordeifer e che vegnan la finala fatgas e «responsadas» mintgamai d'ina solia persuna – magari temeletga e stretga – alla testa. Libertad da pressa ei pia buca senza auter garantida entras l'existenza da pliras gasettas, anzi, ella ei mo garantida cun la stipulaziun ligionta dalla libertad da pressa interna. – Pertgei opponan certs giurists e politichers e magari era gruppas d'interess alla concentraziun da pressa? Per proteger nosa democrazia? Buca forsa era per mantener il status quo che segirescha ad els la survesta, possibilitescha da tutta sorts influenzas e lubescha da tschuncanar decisivamein la libertad proclamada ella Constituziun. Vegnir a frida cun treis tochen quater cauredacturs che vegnan gia selecziunai ed elegi tenor interess dall'interpresa e ses clients ed ein sco tals gia cumpromiss ambulonts, quei ei pilver pli sempel che controllar in stab da redacturs e schurnalists emancipai ed independents.

* * *

Libertad da pressa vivida e conforma al temps pretenda confidanza els collaboraturs dalla redacziun e fidonza els lecturs avisai. La redacziun (e la casa editura) duess esser toleranta ed intelligente avunda per conceder ch'ei dat per la medema damonda pliras rispostas pusseivlas ed undrei-vlas, ch'ils collaboraturs ein en general habels e qualificali da purtar responsablada pigl entir e surveser las consequenzas da lur agir. In cauredactur che mutilescha tenor atgna veglia meinis libers e fundai e crei da stuer purtar persuls la responsablada per tut ses collaboraturs ei spert

surcargaus e ni habels ni vengonz da mantener e menar in stab da collaboraturs maiorens. Ina redacziun ha buca da vender truffels e tuaglias ed ei ni scudria ni confessiunal. Collaboraturs emancipai che prendan serius lur lavur drovan temps e libertad per ademplir da funs lur pensums. Vuler far ir tuts el zuolc ei nundemocratic, corrispunda buca all'idea dalla libertad da pressa ed alla funcziun d'ina pressa libra. E risguarda era buca ils basegns ed interess d'informaziun dils lecturs.

Era en Surselva ein ils lecturs oz en general pli madirs, maiorens e critics che quei che la redacziun dalla pressa regiunala vul schar perreger. Grondas parts dalla populaziun ein da raschun hablas – era sche biars gaudan la sensaziun – da zavrar salin e stuppa, biars selubeschan meinis libers ed adina pli paucs ein prompts da dar il tgau tier tut quei che la pressa regiunala fa e tralai, mo paucs paran prompts da separticipar dalla «catscha da subversivs» e da condemnar pauschalmein quels che patratgan, mettan en damonda ed en discussiun temas tochen oz cuschentai. Quei ein experiencias dalla lavur schurnalistica drizzada alla Surselva ils davos onns. In bionton ei vegniu en moviment en Surselva ils davos decennis, ei vegn tschintschau sur da bia, opposiziun democratica sefa valer, structuras vegliordas ballontschan. Enstagl dil ruaus che ha onns ora valiü sco valeta suprema e maxima empallonta para pli e pli ina certa dinamica da marcar igl andament politic, economic e cultural. Havess ina pressa regiunala libra buca gest cheu in pensum eminent dad accumpignar las midadas nunevitablas? Enstagl da quei constatesch'ins gest en la pli gronda gasetta romontscha in «schurnalissem da reacziun», in setener endinau vid posiziuns antiquadas e stereotips dalla «uiara freida sursilvana» ed in stighem che selai mo malamein zuppentar davos la fassada dils nobels principis cristians e schurnalistics adina puspei citai.

* * *

E tuttina: gest en quei clima, nua che la libertad da pressa daventa flausa e farsa, sereferesch'ins bugen e cun emfasa alla «libertad da pressa», quei «garant» da nossa democrazia. Franc, ei dat neginas libertads totalas, senza risguard. Era la libertad da pressa ha ses clars cunfins el schurmetg dalla persunalitad, els principis fundamentals da nies stadi, el fundament etic da nossa cultura. Ina libertad da pressa che possibilitass da scurvanar e denigrar personas singulas, che lubess per propi da sutminar nies stadi e la morala da nossa societad, quella fuss aschi fallida sco quei ch'ina libertad, dalla quala mo paucs privilegiai san far diever, ei nunsufficienta. Dalla situaziun momentana tochen alla realisaziun d'ina libertad

da meinis ed informaziun digna da quei num han giurists, politichers e l'entira societad da prestar in bionton. La discussiun sin terren naziunal empermetta en mintga cass il meglier.

Litteratura:

- Furgler, K.: Freie Presse im freien Staat. In: Documenta 3 (1974).
- Kopp Hans W.: Information in der Demokratie. Bausteine einer Medienpolitik. Zürich/Köln 1976.
- Portmann, St.: Wer vom Fernsehen objektive Information fordert, manipuliert. In: Luzerner Neueste Nachrichten Nr. 249 vom 26. Oktober 1974.
- Saladin, P.: Grundrecht im Wandel. Die Rechtsprechung des Schweizerischen Bundesgerichts zu den Grundrechten in einer sich ändernden Umwelt. Bern 1975.